

УДК 792.072 (477.84)

Смоляк Павло Олегович
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри театрального мистецтва
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
ORCID 0000-0003-0694-8540
smolyak.te@gmail.com

Смоляк Олег Степанович
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музикознавства та
методики музичного мистецтва
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
ORCID 0000-0002-0435-5912
smolyak.te@gmail.com

ЛЕСЬ КУРБАС У ТЕАТРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ПЕТРА МЕДВЕДИКА

Мета роботи. Стаття пов'язана з висвітленням біографії і творчого шляху Леся Курбаса у наукових та публіцистичних працях Петра Медведика. Основна увага приділена періоду кінця XIX – першого та другого десятиліття XX ст., які припадають на дитинство, юність і становлення професійних поглядів митця. Охарактеризовано перші режисерські роботи Леся Курбаса у кінематографі. **Методологія** дослідження полягає у використанні методів аналізу, порівняння, узагальнення, а також мистецтвознавчого, культурологічного й історичного підходів. Це дало змогу виявити особливості наукового мислення дослідника у пошуку невідомих і важливих фактів із життя та мистецької творчості Леся Курбаса, зіставити й порівняти відомості з інших наукових праць Петра Медведика, в яких розкрито аналогічну інформацію. **Наукова новизна** роботи полягає у ґрунтовному дослідженні та опрацюванні відомим краснезнавцем і театрознавцем Петром Медведиком архівних матеріалів, преси й іншої періодики, а найосновніше спогадів та інтерв'ю зі сучасниками Леся Курбаса, які товаришували та працювали з митцем упродовж окресленого періоду. Подано інформацію, що висвітлює невідомі досі сторінки із життя і навчання майбутнього актора й режисера у Віденському та Львівському університетах. **Висновки.** Доведено, що Петро Медведик як науковець достеменно проаналізував віхи життя Леся Курбаса, використовуючи при цьому цінні архівні, рукописні та друковані джерела, а також зробив великий внесок у дослідження не лише його біографії і творчості, а й у розвиток українського театрознавства й культури загалом.

Ключові слова: Лесь Курбас; Петро Медведик; театрознавчі дослідження; наукові джерела; рецензії; спогади.

Смоляк Павел Олегович, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры театрального искусства Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка; Смоляк Олег Степанович, доктор искусствоведения, профессор, профессор кафедры музыковедения и методики музыкального искусства Тернопольского национального педагогического университета им. Владимира Гнатюка

Лесь Курбас в театроведческих исследованиях Петра Медведика

Цель работы. Статья связана с освещением биографии и творческого пути Леся Курбаса в научных и публицистических трудах Петра Медведика. Основное внимание уделено периоду конца XIX – первого и второго десятилетия XX в., которые приходятся на детство, юность и становление профессиональных взглядов художника. Охарактеризованы первые режиссерские работы Леся Курбаса в кинематографе. **Методология** исследования заключается в использовании методов анализа, сравнения, обобщения, а также искусствоведческого, культурологического и исторического подходов. Это дало возможность выявить особенности научного мышления исследователя в поиске неизвестных и важных фактов из жизни и художественного творчества Леся Курбаса, сопоставить и сравнить сведения из других научных трудов Петра Медведика, в которых раскрыто аналогичную информацию. **Научная новизна** работы заключается в основательном исследовании и обработке известным краеведом и театроведом Петром Медведиком архивных материалов, печати и другой периодики, а самое главное – воспоминаний и интервью с современниками Леся Курбаса, которые дружили и работали с художником в течение указанного периода. Представлена информация, которая освещает неизвестные до этого страницы из жизни и обучения будущего актера и режисера в Венском и Львовском университетах. **Выводы.** Доказано, что Петр Медведик как ученый точно проанализировал веки жизни Леся Курбаса, используя при этом ценные архивные, рукописные и печатные источники, а также внес большой вклад в исследование не только его биографии и творчества, но и в развитие украинского театроведения и культуры в целом.

Ключевые слова: Лесь Курбас; Петр Медведик; театроведческие исследования; научные источники; рецензии; воспоминания.

Smoliak Palo, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theatrical Art of the Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Smoliak Oleg, Doctor of Art Studies, Professor, Professor of the Department of Musicology and Method of Musical Art of the Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University

Les Kurbas in theater research studies of Petro Medvedyk

The purpose of the article. The article is connected with the coverage of the biography and creative way of Les Kurbas in the scientific and journalistic writings of Petro Medvedyk. The main attention is paid to the period of the end of the nineteenth – the first and second decades of the twentieth century, which are related to childhood, youth and the development of professional views of the artist. The first directing works by Les Kurbas in cinematography were described. **The methodology** of the research is to use methods of analysis, comparison, generalization, as well as art criticism, culturological and historical approaches. This made it possible to identify the peculiarities of the scholarly thinking of the researcher in the search for unknown and important facts of life and artistic creativity of Les Kurbas, to collate and compare the information from other scientific works of Petro Medvedyk, in which similar information is disclosed. **The scientific novelty** of the work consists in the thorough research and elaboration by the ethnographer and theater critic Petro Medvedyk of archival materials, periodicals, namely the main memoirs and interviews with contemporaries of Les Kurbas, who

were friends and worked with the artist during the early period. Information is provided that highlights unknown to this page of life and training future actor and director at Vienna and Lviv Universities. **Conclusions.** It was proved that Petro Medvedyk as a scientist carefully analyzed the milestones of the life of Les Kurbas, using valuable archival, manuscript and printed sources, and also made a great contribution to the study of not only his biography and creativity, but also the development of Ukrainian theater studies and culture in general.

Key words: Les Kurbas; theatrical research studies; Petro Medvedyk; scientific sources; reviews; memoirs.

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі театрознавчої науки є великі можливості розшукувати та досліджувати цікаві факти й особливості життя і творчості відомих українських театральних діячів. Адже в часи радянської влади ця ніша була незаповнена не лише через відсутність джерельної бази, а й унаслідок прихованої заборони досліджувати, поширювати і пропагувати все, що пов'язане з українською національною культурою та мистецтвом, без узгодження з «лінією компартії».

Дослідженням життєвого і творчого шляху Леся Курбаса українські вчені-мистецтвознавці почали займатись уже в перші роки Горбачовської перебудови. Адже митець залишив за собою значний слід в історії українського театру. В період незалежної України спектр досліджень про Леся Курбаса розширився ще більше. З кожним роком чи й місяцем відкривали архівні документи, що в минулому були засекречені або заборонені для ознайомлення. Таким чином ім'я Леся Курбаса стало відоме не лише у великих культурних центрах, а й у менших містах, містечках та селах України.

Аналіз досліджень і публікацій. Тепер уже є безліч праць про різні періоди життя та діяльності Леся Курбаса. Його творчістю цікавляться багато науковців та дослідників, небайдужих до українського театального мистецтва ХХ століття. Зокрема ґрунтовні відомості про Леся Курбаса знаходимо у наукових дослідженнях Л. Танюка [17], Н. Корнієнко [7], І. Волицької [4], Г. Веселовської [3], Ю. Бобошка [1]. Значний внесок у дослідження та пропагування життя і творчості відомого актора, режисера та педагога Леся Курбаса зробили місцеві поціновувачі таланту митця, зокрема театрознавці, культурологи і краєзнавці В. Собуцька [16], О. Василюшин [2], Р. Гром'як [5]. Не залишив поза увагою творчість Леся Курбаса й відомий театрознавець, фольклорист, краєзнавець і активний громадський діяч Петро Медведик.

Мета статті – висвітлити віхи творчості Леся Курбаса у театрознавчих статтях Петра Медведика, описати цікаві та невідомі факти, які використовував дослідник при розкритті життєвого та творчого шляху митця, звернути увагу на спогади сучасників, пресу та іншу періодику й архівні матеріали, які автор використовував для підготовки досліджень.

Виклад основного матеріалу. Петро Медведик як пошуковець своїми публікаціями намагався заповнювати прогалини в історії української театральної культури та кіно. Значна кількість його статей із питань театрознавства побачила світ на сторінках української періодику у 1970–1980-х роках. Адже в цей час він уже сформувався як творча особистість із власним аналітичним доробком, певним науковим та мистецтвознавчим досвідом у царині української культури. Враховуючи те, що П. Медведик був наполегливим краєзнавцем і театрознавцем, творчість Леся Курбаса зачіпала його наукові інтереси. Провівши своє дитинство та юність в селі Старий Скалат і Тернополі, митець залишив помітний слід в історії краю, вплинувши разом з тим на його мистецький та культурний розвиток. Саме тому П. Медведик намагався описати та проаналізувати характерні риси митця, котрі позначилися на його формуванні й становленні як творчої особистості.

Ґрунтовною розвідкою про життя і творчість Леся Курбаса від його народження до 1916 року – моменту переїзду до Києва, є стаття П. Медведика «Курбасові весняні вечори. До 100-річчя від дня народження О. С. Курбаса», що була опублікована у популярному на той час літературно-мистецькому журналі «Жовтень» у 1987 році.

Завдяки пошукам у пресі, архівах та розмовам з людьми, які знали сім'ю Курбаса, дослідник описав момент появи Леся Курбаса на світ. Проаналізувавши гастролі акторів Яновичів (батька Степана і матері Ванди), а також сімейні фотографії, автор зумів реконструювати події, що відбувалися наприкінці лютого 1887 року, тобто в дні після народження майбутнього митця.

Цікавою є інформація автора про те, що в 1887 році була довга і затяжна зима, коли, як повідомляли очевидці, снігові замети на залізниці розчищали навіть вибухівкою, батьки Леся змушені були чекати весни і жити з маленьким Лесем у готелі містечка Самбір, що на Львівщині [12, 80.]. Дослідник звернув увагу на те, що батьки Леся були дуже віддані професії, а крім цього, мушили заробляти на прожиття, і звичайно, про декретну відпустку для молодшої Ванди й мови не могло бути. Та й будь-якої допомоги від батьків Степана Яновича годі було сподіватися. Коли після закінчення в 1884 році Бережанської гімназії Степан вибрав професію актора, то не отримав підтримки від свого батька, бо він, парох села Старий Скалат, категорично не сприймав акторської професії сина і негативно ставився до його вибору. Все ж таки надіючись на допомогу від батьків, «подружжя Яновичів знову послало листи у Старий Скалат до батька Курбаса. Під час гастролей театру в Тернополі (20. X. – 15. XI. 1887 р.) Яновичі очікували приїзду пароха Пилипа Курбаса, щоб охрестив внука і в тій ситуації забув про свої образи на сина Степана. Та дід Леся, що проповідував «любов до ближнього і смиреніє», сердито не відповідав на листи сина і не приїхав до Тернополя. Так майже 11 місяців дитя Яновичів не було вписане в «метрикальні книги»». [12, 80–81].

Так само скуппульозно театрознавець дослідив родовід Леся Курбаса. У статті «Курбасові

весняні вечори» він звернув увагу на деякі неточності й загадковості, на які натрапив у збірці спогадів сучасників про Леся Курбаса. Зокрема, П. Медведик проаналізував розміщену на сторінці 80 даної збірки світлину, під якою підписано, що це Лесь Курбас у 1908 р. [8]. Петро Медведик зазначив: «на сторінці 80-й вміщено фотографію, справді зроблену у Старому Скалаті, але хто може довести, чи на ній Лесь Курбас десь 1908–1911 рр., чи його дядько Роман, чи двоюрідний брат Леся Омелян?» [12, с. 82]. Хоч у цій самій статті («Курбасові весняні вечори» авторства П. Медведика), як на диво, теж на сторінці 80 поміщене це ж фото з підписом: Лесь Курбас. Тобто доведення Петра Медведика про сумніви, хто зображений на фото, видаються незрозумілими.

Не погодився дослідник із твердженням у спогадах товариша Леся Курбаса шкільних та студентських років Хоми Водяного про національне походження діда Леся Курбаса. Про що написав: «Товариш Леся шкільних та студентських років Т. Водяний у багатьох випадках подає неточну інформацію. Природно, жанр спогадів виправдовує автора. Але те, що родовід Леся походить із Литви, що, може, за національним походженням Лесь Степанович чи не литовець, дивує. ...Прізвища Курбас і Литвинович серед інтелігенції Галичини ХІХ – поч. ХХ ст. були досить поширені, у тому числі на Тернопільщині» [12, 82]. Після такого заперечення не важко розгубитися, кому вірити: чи спогадам друга й однокласника Леся Курбаса, чи дослідникові життя і творчості митця П. Медведику? Але попри ці заперечення, П. Медведик знову посилається на інтерв'ю з Х. Водяним у 1962 р., який згадує про їхнє життя і навчання у Тернопільській гімназії та Віденському університеті на початку ХХ століття.

Звертав увагу П. Медведик і на громадську та культурну діяльність Леся Курбаса у Тернополі. У зв'язку з цим він посилався на розповідь колишнього учня гімназії Михайла Перкача, який вчився на клас нижче від Леся Курбаса, і зауважив, що хлопця поважали як сина талановитого актора, цінували його ерудованість, знання з музики, світової літератури, театрального мистецтва. До нього зверталися з різними питаннями при підготовці музично-декламаційних вечорів, присвячених пам'яті Т. Г. Шевченка [12, 85].

Також П. Медведик описав цікавий період із життя Леся Курбаса, пов'язаний зі знайомством із творчістю письменника, драматурга і бандуриста Гната Хоткевича, якого майбутній режисер уперше побачив в Тернополі. Деяку інформацію Петрові Медведику надала дружина Гната Хоткевича Платоніда, з якою він мав змогу побесідувати в 1965 році. Ось що можна прочитати в одній зі статей театрознавця про ці стосунки: «Гнат Мартинович у розмові зі мною згадував, що десь у 1912 році Курбас був коротко в Гуцульському театрі. Коли ми жили в Харкові, то я за дорученням свого чоловіка часто заходила до Леся Степановича в різних творчих справах. Гнат Мартинович часто читав лекції для акторів «Березоля» з мистецтва або ж був консультантом у підготовці окремих вистав» [11, 60].

Завдяки тому, що дослідник опрацював листи з відділу рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, можна довідатися, що Лесь Курбас листувався з Іваном Франком, щоб останній посприяв друкуванню його оповідань. Адже, як підкреслив у своїй статті П. Медведик: «Лесь у VIII класі гімназії також пробує свої сили в літературі. На жаль, із його ранніх спроб відомі лише два оповідання: «В гарячці», опубліковане в «Літературно-науковому віснику» 1906 р., кн. 24 під псевдонімом Зенон Мислевич. Оповідання він послав особисто Іванові Франкові, який і надрукував його. Невідомо, чи відписував І. Франко Лесеві Степановичу, але його лист до Каменяря зберігся і становить певний інтерес» [11, 60–61].

Подібна інформація є і в іншій статті П. Медведика, де він стверджує, що Лесь Курбас зустрічався з Іваном Франком на селянському вічі в Тернополі 1905 року, а в 1913 році зіграв роль жандарма Михайла Гурмана в «Украденому щасті» [15, 3].

Досліджуючи життєвий і творчий шлях Леся Курбаса, Петро Медведик продовжував опиратися на спогади та листування Леся з його товаришем Хоמוю Водяним, з яким улітку 1906 р. митець їздив на екскурсію в Карпати, після чого його любов до цього краю залишилася в серці назавжди. Для підтвердження варто процитувати лист Леся Курбаса Хомі Водяному від 26 листопада 1926 року: «...Тепер я на чолі Державного театру «Березіль» у Києві, а з осені переводять мене у столицю, Харків... Тужу за Галичиною. За галицьким пейзажем (уже десять років, як я не бачив Галичини), за мережаними свитками, запахом кожухів у церкві на Великдень...». [12, 87–88].

Завдяки інформації, яку П. Медведик відшукав у фондах Центрального державного історичного архіву України у м. Львів, стає очевидним, що Лесь Курбас вирішив піти стежею своїх батьків і обрати професію актора. У нього вже тоді формувалися свої погляди на сценічне мистецтво. Він вважав, що актор повинен бути високоосвіченою людиною, мати певну мистецьку підготовку. На його думку, треба було докорінно змінити організаційні основи галицького театру, підняти роль режисури і довести його до такого високого професійного рівня, щоб він своїм успіхом забезпечив матеріальні умови акторам для цілковитого служіння мистецтву сцени.

Таємно від батьків двадцятирічний юнак у липні 1907 року послав до Львова листа театральній управі товариства «Українська бесіда» з проханням узяти його в колектив театру. [19, арк. 1]. Але, на жаль, молодий Курбас отримав зі Львова відмову.

Опираючись на спогади та розповіді Хоми Водяного Петро Медведик описав період життя і навчання Леся Курбаса у Віденському університеті на відділі германістики та славістики філософського факультету: «...Замешкали на Strazzigasse, вивчали місто, знайомилися із земляками, які тут вчи-

лися. Навчання починалося з жовтня, то Лесь, маючи вільний час, кинувся у бібліотеки та на вистави Бургтеатру. Він захоплено відвідує лекції із славистики професора Вондрака, якого слухав ще Іван Франко, вивчає німецьку мову й діалектологию, санскрит і світову літературу. ... Помешкання Леся скоро наповнилося книжками з різних галузей знань, світовою класикою. Жив Лесь дуже скромно, бо на книжки витрачав більше половини своєї «дотації» від батьків». [11, 64].

Досліджуючи творчість та погляди Леся Курбаса на театральну практику, Петро Медведик підкреслив, що велике значення у його професійному формуванні мав віденський Бургтеатр. Дослідник стверджував, що Курбас як митець ніколи не був популяризатором якоїсь одної школи, напряду чи гри великого актора, у кожного знаходив те чи інше раціональне і повчальне зерно сценічної мудрості. Це твердження П. Медведик підкріпив спогадами українського режисера школи Курбаса Бориса Тягна: «Курбас наводив приклади з усіх театрів світу і вчив нас на досягненнях і Л. Сольського в ролі старого солдата з «Варшав'янки» С. Висп'янського, і Йозефа Кайнца в ролі Марка Антонія з «Юлія Цезаря» Шекспіра, і на виконанні Г. Юрою Копистки з «97» М. Куліша» [18, 201].

Детально Петро Медведик висвітлив період навчання Леся Курбаса у Львівському університеті та перші його ролі на сцені аматорського театру українського спортивно-культурного товариства «Сокіл». Участь молодого актора у виставах дослідник підтвердив відгуками та рецензіями із львівської преси, зокрема популярної тоді газети «Діло». Так, на виставу «Псотник» за участю Курбаса відгукнувся рецензент під криптонімом «Х». Петро Медведик стверджував, що таким криптонімом підписувався Гнат Хоткевич, хоча встановити, що це був саме він, нема повної змоги. Також дослідник знайшов рецензію Я. Веселовського на виставу «Арсен Яворенко» – теж у газеті Діло за 1909 рік, та рецензію М. Лозинського на виставу «Жиди». Привертає увагу назви вистави. У журналі «Жовтень» П. Медведик подав назву (або це зробили у редакції) цієї вистави як «Євреї» [13, 83], а у збірнику статей про життя і творчість Леся Курбаса, що упорядкував Б. Козак, який опублікований у 2012 році, в статті П. Медведика вжита уже автентична назва «Жиди» [11, 69]. Очевидно, автор (чи редакція журналу) готуючи дану статтю наприкінці 1980-х років, не хотіли, щоб їх звинуватили у поширенні антисемітизму, і тому й «назвали» виставу «Євреї».

Зібравши, зіставивши та проаналізувавши багато документів, Петро Медведик довів, що Лесь Курбас здобув повну університетську освіту все ж таки у Відні. Цей факт він підтвердив свідченнями зі спогадів Б. Тягна, а також із трьох переконливих джерел: перше – це друкована програмка Шевченківського концерту у Відні 4 березня 1911 р. за участю українських співаків Р. Любинецького, Р. Прокоповича та О. Носалевича. На цьому концерті Курбас читав поему «Кавказ» Т. Шевченка, яку дослідник відшукав у фондах Центрального державного історичного архіву України у м. Львів; друге – спогади і твердження професора математики Львівського університету Миколи Чайковського, який бачив у Відні 1911 року Леся Курбаса; третє джерело – це рецензія Степана Чарнецького (під псевдонімом Володимиріч) на виставу «Марія Магдалина» [13, 84–85].

Завдяки тому, що Петро Медведик опрацював листування Курбаса з Хоткевичем, яке зберігається у відділі рукописів Державного музею театального, музичного та кіномистецтва в архіві Гната Хоткевича, дізнаємося про період роботи Леся Курбаса у Гуцульському театрі в березні–травні 1912 року. Там він працював адміністратором театру. Дослідник описав гастролі Гуцульського театру галицькими містечками, а також подав листування Курбаса з Хоткевичем щодо майбутніх гастролей театру в Наддніпрянщину. Але, знову ж таки, на жаль, як зазначив П. Медведик, «через суспільно-політичну ситуацію Гуцульський театр не поїхав тоді на Наддніпрянщину. Це було здійснено в концертній формі 1913 року» [13, 87].

Детально та підтверджуючи архівними і документальними матеріалами П. Медведик описав період другого десятиріччя ХХ століття, коли Лесь Курбас працював у театрі «Українська бесіда» під керівництвом Йосипа Стадника. Дослідник зауважив, що 21 вересня 1912 р. Лесь Курбас дебютував на професійній сцені у рідному місті Самборі в ролі султана Гірея у виставі «Маруся Богуславка». Зокрема П. Медведик навів спогад актриси Ганни Юрчакової: «Почалася репетиція, кожен із нас з особливою цікавістю стежив за дебютантом. Він вів роль Султана вміло, знав добре текст своїх діалогів. Ми розуміли, що Курбас прийшов на репетицію з підготовленою роллю. ...Курбас блискуче провів свій дебют і був нагороджений оплесками глядачів. Дуже задоволена була згодом із свого партнера Катерина Рубчакова». Спогад тієї ж актриси П. Медведик навів, характеризуючи роль Курбаса в опереті «Вій». [20, 69; 70–71].

При дослідженні біографії Леся Курбаса П. Медведик використовував і рецензії Філарета Колесси, збережені у фондах Центрального державного історичного архіву України у м. Львів, що розкривають діяльність театального товариства «Українська бесіда» з 1833 до 1939 року. [19, арк. 21; 34]. У зв'язку з цим у своїй статті дослідник написав: «Як бачимо із ґрунтовних рецензій Ф. Колесси, у Курбаса помічено талант і культуру гри, але він ще проходив стадію акторського формування у перший театральний сезон своєї праці, надмірними емоціями і неприродним пафосом знижував художню правду своїх героїв Секретаря і Потапа» [13, 88].

Знаковим і важливим для досліджень П. Медведика був період, коли Лесь Курбас заснував театр «Тернопільські театральні вечори». У фондах графіки й афіш Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького Петро Медведик відшукав афішу однієї з перших вистав – «Наталка Полтавка»

за І. Котляревським. Науковець стверджував: «Саме ця афіша вистави «Наталка Полтавка» послужила поштовхом до організації Лесем Курбасом стаціонарного театру в Тернополі» [13, 94].

У ще одній статті про цей період П. Медведик зазначив: після «Наталки Полтавки» широку симпатію у глядачів завоювали вистави «Ой не ходи, Грицю...», «Пошились у дурні», «Сватання на Гончарівці», «Суєта», «Зимовий вечір» та інші. З грудня 1915 р. театр Курбаса в основному закріпився на сцені будинку «Міщанського братства», але не завжди зал був вільний. Щоб знайти якісь кошти для утримання театру, використовували кінотеатри «Світязь» і «Поділля». Вистави тернопільців були реалістичними, з досить виразними образами. Серед новаторських його пошуків – яскраве пластичне вирішення і ролі, і мізансцен, і музики як окремого компоненту-образу вистави. Природно вписувались у виставу чудово зроблені режисером масові сцени [14, 4].

Факти про працю Леся Курбаса в «Тернопільських театральних вечорах» Петро Медведик віднайшов у спогадах актора цієї ж трупи Теофіла Демчука. Цей митець охарактеризував Курбаса як відмінного актора, режисера та організатора вистав, які у важкий для згаданого періоду час мали великий успіх. Лесь Курбас упродовж своєї піврічної праці як режисер і директор «Тернопільських театральних вечорів» поставив багато драматичних творів, зокрема І. Котляревського, М. Старицького, І. Карпенка-Карого, М. Кропивницького, І. Тогобочного, Л. Манька, О. Суходольського [6, 76–77].

Серед публікацій П. Медведика, що стосуються творчості Леся Курбаса після «Тернопільських театральних вечорів», можна знайти маленькі замітки у місцевих газетах. Так, у газеті «Ровесник» дослідник написав про діяльність режисера в роки громадянської війни. Зокрема Лесь Курбас у серпні 1918 року в Одесі вперше інсценізував п'єсу «У пущі» Лесі Українки, а з вересня 1918 по серпень 1919 р. поставив її вже у Києві в «Молодому театрі» [9, 3].

Не міг оминати Петро Медведик і успіхи Курбаса в кіномистецтві. Так, у статті «Зброєносці десятої музи» автор описав вклад Леся Курбаса у зародження українського кіно радянського періоду. Констатував, що: «в 1922 р. режисер екранізував твір «Шведський сірник» А. Чехова. У виставі «Джінні Хігінс» (за Е. Сінклером) Курбас уперше в театрі використав кіно як засіб «експресивного діяння». Після того він з операторами В. Завелєвим та Ф. Фельдманом зняв на Одеській кінофабриці комедійно-сатиричні агітфільми «Вендетта» і «Макдональд». У січні 1925 року Курбас завершив свій останній фільм-драму «Арсенальці» [10, 3]. У кінці статті автор підсумував, що Лесь Курбас прекрасно відчував природу кіно, швидко опановував його секрети. Уже тоді преса порівнювала його з кращими російськими і зарубіжними кінорежисерами [10, 3].

Отже, Петро Медведик як науковець сумлінно й аргументовано проаналізував віхи життя Леся Курбаса, використовуючи при цьому цінні архівні, рукописні та друковані джерела. Важливе значення мало те, що автор брав інтерв'ю в сучасників Леся Курбаса і зафіксував у своїх статтях цікаві й маловідомі факти із життя митця. Цінними з наукового погляду є рецензії критиків у тогочасних газетах, завдяки яким можна дізнатися про їхнє ставлення до гри у виставах чи режисерських постановок, до яких був причетний Лесь Курбас, а також архівні матеріали та листування з тогочасними культурними і громадськими діячами, які театрознавець розшукав у фондах архівів та бібліотек України. Таким чином Петро Медведик своїми працями про Леся Курбаса зробив великий внесок у дослідження не лише його біографії і творчості, а й у розвиток українського театрознавства та культури загалом.

Література

1. Бобошко Ю. М. Режисер Лесь Курбас. К, 1987. 197 с.
2. Василюшин, О. Меморіальний музей-садиба Леся Курбаса: нарис-путівник. Тернопіль, 2007. 82 с.
3. Веселовська, Г. І. Дванадцять вистав Леся Курбаса. К, 2004. 317 с.
4. Волицька І. В. Театральна юність Леся Курбаса : (Проблема формування творчої особистості). Монографія. Львів : НАН України, Ін-т народознавства, 1995. 152 с.
5. Гром'як Р. Повернення Леся Курбаса. Вільне життя. 1987. 7 липня. 4 с.
6. Демчук Т. Тернопільські театральні вечори. Лесь Курбас : Спогади сучасників / [за ред. В. С. Василька ; упоряд. М. Г. Лабінський]. Київ, 1969. С. 73–77.
7. Корнієнко Н. Лесь Курбас : репетиція майбутнього. Київ, 2007. 328 с.
8. Лесь Курбас : Спогади сучасників / [за ред. В. С. Василька; упоряд. М. Г. Лабінський]. Київ, 1969. 359 с.
9. Медведик П. З невичерпної криниці: сценічна історія драм Лесі Українки на Тернопільщині. Ровесник. 1971. 25 лютого. 4 с.
10. Медведик П. Зброєносці десятої музи (драматичні артисти в ролях кіно). Вільне життя. 1979. 1 вересня. 4 с.
11. Медведик П. Курбасові весняні вечори. Життя і творчість Леся Курбаса / [упоряд., наук. ред. Б.Козак]. Львів, Київ, Харків, 2012. С. 49–87.
12. Медведик П. Курбасові весняні вечори. До 100-річчя від дня народження О. С. Курбаса. Жовтень. 1987. № 4 (510). Квітень. С. 80–89.
13. Медведик П. Курбасові весняні вечори. До 100-річчя від дня народження О. С. Курбаса. Жовтень. 1987. № 5 (511). Травень. С. 81–95.
14. Медведик П. Сценою покликані. Вільне життя. 1987. 18 лютого. 4 с.
15. Медведик П. В чертозі Мельпомени. Вільне життя. 1976. 24 серпня. 4 с.
16. Собуцька В. Скалатські стежини Леся Курбаса. Свобода. 2003. 8 березня. 6 с.
17. Танюк Лесь. Талан і талант Леся Курбаса. Міністерство культури і туризму України, Державний центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса, Національна опера України, Державне підприємство «Мистецтво України». Київ, 2007. 44 с.
18. Тягно Б. Людиною він був у всьому... Лесь Курбас : Спогади сучасників / [за ред. В. С. Василька ; упоряд. М. Г. Лабінський]. Київ, 1969. С. 194–202.
19. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ). Ф. 514. Театральне товариство «Українська бесіда», м. Львів. Діяльність товариства з 1833 по 1939 рр., оп. 1, спр. 202. 158 арк.

20. Юрчакова Г. Лесь Курбас на сцені Галичини. Лесь Курбас: Спогади сучасників / [за ред. В. С. Василька ; упоряд. М. Г. Лабінський]. Київ, 1969. С. 69–72.

References

1. Boboshko, Yu. M. (1987). Directed by Les Kurbas. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
2. Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv. Fund 514. Theater Society «Ukrainian Dialogue», Lviv, Activity of the Society from 1833 to 1939, des. 1, case 202, 158 sheets [in Ukrainian].
3. Demchuk, T. (1969). Ternopil theatrical evenings. Les Kurbas: Memoirs of contemporaries. V. S. Vasilko (ed.), M. G. Labinsky (arrangement). Kyiv: Mystetstvo. pp. 73–77. [in Ukrainian].
4. Hromiak, R. (1987). Return of Les Kurbas. Vilne zhyttia, July 7 [in Ukrainian].
5. Korniienko, N. (2007). Les Kurbas: rehearsing the future. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
6. Les Kurbas: Memoirs of contemporaries (1969). V. S. Vasilko (ed.), M. G. Labinsky (arrangement). Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
7. Medvedyk, P. (1971). From the inexhaustible well: the stage story of Lesya Ukrainka's drama in the Ternopil region. Rovesnyk, February 25 [in Ukrainian].
8. Medvedyk, P. (1976). In the chest of Melpomene. Vilne zhyttia, August 24 [in Ukrainian].
9. Medvedyk, P. (1979). Squires tenth muse (drama starring actors in the movie). Vilne zhyttia, September 1 [in Ukrainian].
10. Medvedyk, P. (1987). Kurbas Spring Evenings. To the 100th anniversary of O. S. Kurbas. Zhovten, 4 (510), 80–89 [in Ukrainian].
11. Medvedyk, P. (1987). Kurbas Spring Evenings. To the 100th anniversary of O. S. Kurbas. Zhovten, 5 (511), 81–95 [in Ukrainian].
12. Medvedyk, P. (1987). The scene is called. Vilne zhyttia, February 18 [in Ukrainian].
13. Medvedyk, P. (2012). Kurbas Spring Evenings. Life and work of Les Kurbas. B. Kozak (compiling, scientific edition). Lviv, Kyiv, Kharkiv: Litopys, pp. 49–87 [in Ukrainian].
14. Sobutska, V. (2003). Skalat trails by Les Kurbas. Svoboda, March 8 [in Ukrainian].
15. Taniuk Les (2007). Talan and talent of Les Kurbas. Ministry of Culture and Tourism of Ukraine, Les Kurbas State Theater Arts Center, National Opera of Ukraine, State Enterprise «Art of Ukraine». Kyiv [in Ukrainian].
16. Tiahno, B. (1969). Man he was in all... Les Kurbas: Memoirs of contemporaries. V. S. Vasilko (ed.), M. G. Labinsky (arrangement). Kyiv: Mystetstvo. pp. 194–202. [in Ukrainian].
17. Vasylyshyn, O. (2007). Les Kurbas memorial estate-mansion: essay-guide. Ternopil: Ukrprint-Zakhid [in Ukrainian].
18. Veselovska, H. I. (2004). Twelve performances of Les Kurbas. Kyiv: DTsTM im. Lesia Kurbasa [in Ukrainian].
19. Volytska I. V. (1995). Theatrical merit of Les Kurbas: (The problem of forming a creative personality). Monograph. Lviv: National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Ethnology [in Ukrainian].
20. Yurchakova, H. (1969). Les Kurbas on the Galicia scene. Les Kurbas: Memoirs of contemporaries. V. S. Vasilko (ed.), M. G. Labinsky (arrangement). Kyiv: Mystetstvo. pp. 69–72. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.12.2018 р.

УДК 398:801.81]:929ЯВО

Чернета Тетяна Олександрівна

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри академічного та естрадного
вокалу Інституту мистецтв Київського
університету імені Бориса Грінченка
ORCID 0000-0002-0256-8690
tacher@ukr.net

ФОЛЬКЛОРИСТИЧНІ РОЗВІДКИ В ЕТНОГРАФІЧНІЙ СПАДЩИНІ Д. І. ЯВОРНИЦЬКОГО

Метою роботи є висвітлити етнографічну діяльність Д. І. Яворницького у справі збирання та збереження українського народного епосу, фольклору. **Методологія** дослідження базується на комплексі загальнонаукових теоретичних методів: аналіз – для аналізу архівних матеріалів та епістолярю, узагальнення – для узагальнення теоретичних та практичних даних; порівняння – для виявлення загального і особливого в історичних подіях, дедукції – для виведення логічних висновків та ін. **Наукова новизна.** Введено до наукового обігу невідомі та маловідомі факти обставин збирання етнографічних матеріалів з архіву Д. І. Яворницького, їх публікації за життя та після смерті історика. **Висновки.** Розглянувши фольклорно-етнографічні розвідки з особистого архіву Д. І. Яворницького, висвітлено одну з граней його етнографічної діяльності, зроблено висновок про значний внесок академіка у справу збирання та збереження українського народного епосу, фольклору.

Ключові слова: Д. І. Яворницький; фольклор; етнограф; лист; архів; епістолярна спадщина.

Чернета Татьяна Александровна, кандидат искусствоведения, доцент кафедры академического и эстрадного вокала Института искусств Киевского университета имени Бориса Гринченко

Фольклористические исследования в этнографическом наследии Д. И. Яворницкого

Целью работы является освещение этнографической деятельности Д. И. Яворницкого в деле собирания и сохранения украинского народного эпоса, фольклора. **Методология** исследования базируется на комплексе общенаучных теоретических методов: анализ – для анализа архивных материалов и эпистолярия, обобщения – для обобщения теоретических и практических данных; сравнения – для выявления общего и особенного в исторических событиях, дедукции – для совершения логических выводов и др. **Научная новизна.** Введено в научный оборот неизвестные и малоизвестные факты обстоятельств сбора этнографических материалов из архива Д. И. Яворницкого, их публикации при жизни и после смерти историка. **Выводы.** Рассмотрев фольклорно-этнографические материалы из личного архива Д. И. Яворницкого, освещена одна из граней его этнографической деятельности, сделан вывод о значительном вкладе академика в дело собирания и сохранения украинского народного эпоса, фольклора.

Ключевые слова: Д. И. Яворницкий; фольклор; этнограф; письмо; архив; эпистолярное наследие.